

TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ (TKY) AÇISINDAN TÜRK YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA ÖĞRETİM DİLİ SEÇİMİ SORUNU

Prof. Dr. Selçuk CİNGİ*

GİRİŞ

Ülkemizde Yükseköğretim kurumlarında "Öğretim Dili"nin seçimi sorunu, TKY açısından önemli bir konuma sahiptir. Türk Yükseköğretim kurumlarında kaliteli eğitim-öğretim arzının belirleyicilerinin arasında "Öğretim Dili"nin payı ölçümlenmemiş olduğu için bilinmemektedir. Öğretim arzını oluşturmakla yükümlü yükseköğretim kurumları, arz fonksiyonu içindeki yerini, bilimsel bir araştırmayla saptayamadıkları öğretim dilinin (teaching medium), duygusal, önyargılı, rekabet ve moda kaygılarıyla ve hatta ideolojik yaklaşımlarla belirleme yolunu seçmişlerdir. Son yıllarda İngilizcenin öğretim dili olarak yükseköğretim kurumlarının pek çoğunda benimsenmesi de maalesef, bilim kuruluşlarının bilim-dışı yöntemlerle gerçekleştirdikleri bir karar sonucunda olmuştur. İlginçtir ki, bu kuruluşlar bu kararları alırken, kaliteli öğrencilerin tercih ettiği ve kaliteli öğretimin üretildiği bir kurum olma savını öne sürmüşlerdir. Çağı yakalamak için bu seçimi zorunlu görmüşler ve "sosyal talebin" bu yönde olduğu savının arkasına gizlenmişlerdir.

Ülkemizde ortaöğretim kurumlarında bir yabancı dilin eğitimi gereği gibi sağlanabilmiş olsaydı ve/veya yükseköğretim kurumları öğretim dilini belirlerken bilimsel araştırmalara başvurmuş olsalardı, bu bildiriye oluşturma gereği ortadan kalkmış olurdu.

Soruna, TKY açısından bakmak, ideolojik ve dogmatik bakış yerine pragmatik ve bilimsel yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan, bu bildiri çerçevesinde öncelikle konuyla ilgili olarak Türk Yükseköğretim kurumlarının içinde buldukları mevcut durum ve eğilim sergilenecek, ortaya çıkan başlıca sorunlar analiz

* Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Başkanı.

edilecek ve çözüm sağlayabileceği düşünülen bir modelin geçerliliği, tutarlılığı ve kısıtları tartışmaya açılacaktır.¹

I. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA YABANCI DİLLE EĞİTİM-ÖĞRETİM VE YABANCI DİL EĞİTİM-ÖĞRETİMİ²

a) Yasal Çerçeve

Ülkemizde yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitim öğretim ve yabancı dil eğitim-öğretimi, 2547 sayılı kanunun 5. maddesinin ı) fıkrası, 19.10.1983 tarih ve 13196 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2923 sayılı "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu" ve 20.04.1984 tarih ve 18378 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Eğitim-Öğretimi ve Yabancı Dille Eğitim-Öğretim Yapan Yükseköğretim Kurumları Hakkında Yönetmelik" ile düzenlenmiştir.

b) Amaç

Yukarıda sözü edilen yönetmelik, yabancı dille eğitim-öğretim ile yabancı dil eğitim öğretiminin amaçlarını da belirlemiştir. Bu amaçlar aynen şöyledir:

Yabancı Dille Eğitim-Öğretimin Amacı : Yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitim-öğretim yapılmasının amacı öğrencilere, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle, yabancı dildeki bu türlü yayınları izleyebilme, uluslararası toplantı ve tartışmalara da katkıda bulunabilme güç ve yeteneğini kazandırmaktır.

Yabancı Dil Eğitim-Öğretimin Amacı: Yabancı dil eğitim ve öğretiminin amacı, öğrencilere takip ettikleri yabancı dilde konuşabilme, anlayabilme kendi konularındaki metinleri Türkçeye çevirebilme ve yazı ile yeterince ifade edebilme güç ve yeteneğini kazanmalarını sağlamaktır.

Yönetmeliğin belirlediği bu iki amaç arasındaki fark, yabancı dil öğretimi yönünden bir derece farkıdır. Yabancı dille eğitim-öğretimde öğrencilerin yabancı dili çok iyi bilmeleri, yayınları izleyebilmeleri, uluslararası toplantı ve tartışmalara katkıda bulunabilmeleri; yabancı dil eğitim-öğretiminde ise öğrencilerin yabancı dilde konuşabilme, anlayabilme, kendi konularındaki metinleri Türkçeye çevirebilmeleri amaçlanmaktadır.

c) Yabancı Dille Eğitim-Öğretim:

Üniversitemizde öğretim dili açısından a) Tüm programlarında yabancı dille eğitim yapılanlar b) bazı programlarında yabancı dille eğitim yapılanlar c) bazı programlarında gerekli ders kredilerinin en az 1/3'ünde yabancı dille eğitim yapılanlar ve d) Tüm programlarında Türkçe eğitim yapılanlar olmak üzere 4 ana grupta toplanabilir.

¹Bu bildiri, Başkent Üniversitesince 2 Mayıs 1997 tarihinde Bağlıca Kampüsünde düzenlenen "Yükseköğretimde Sürekli Kalite İyileştirme" Sempozyumunda sunulmuştur.

²Bu bölümde yer alan bilgiler, 9 Kasım 1993 tarihli ÖSYM Başkanlığınca hazırlanmış bir rapordan aynen alınmıştır.

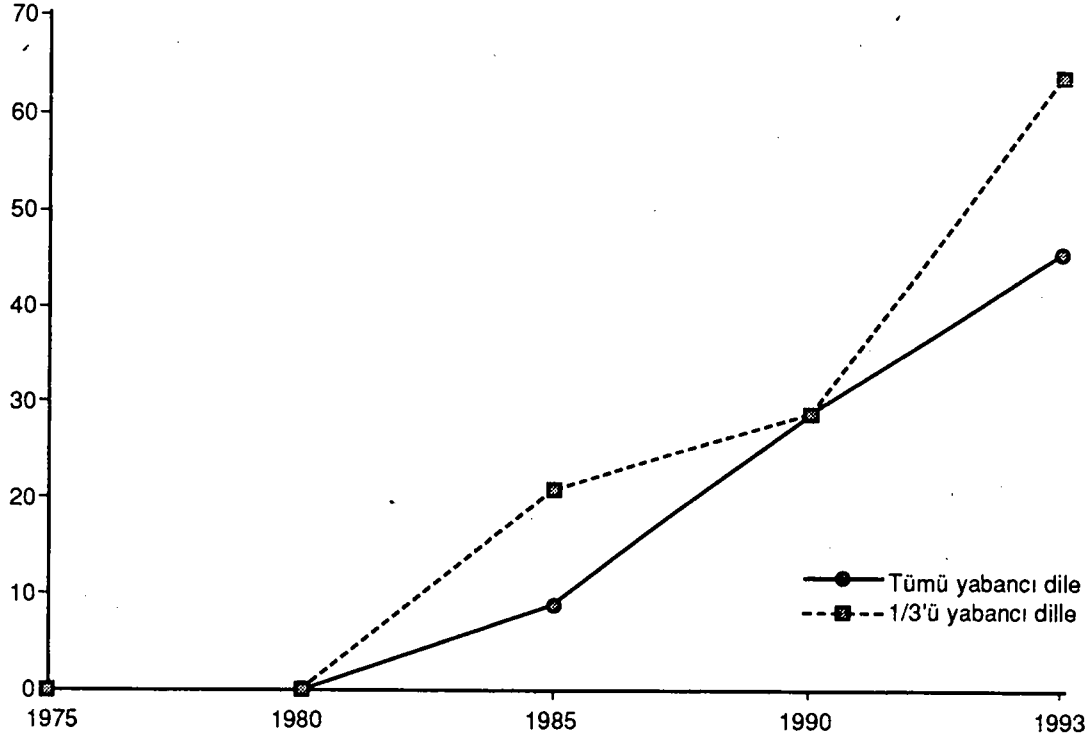
Yabancı dil olarak çoğunlukla İngilizce benimsenmektedir. Ancak öğretim dili Almanca olarak belirlenmiş program sayısı 1993'de 6, Fransızca olan ise 1 adettir. Öğretim dili kısmen ya da tamamen yabancı dil olan programlar için Üniversitelerimizde bir yıl süreyle hazırlık programları uygulanmaktadır. Öğretim dili Türkçe olan bazı yükseköğretim kurumlarında da örneğin A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ya da İstanbul Teknik Üniversitesinde tüm programlara kaydolun öğrencilerden isteyenler kontenjan dahilinde bir yıl süreli yabancı dil geliştirme programına (Destek Birimi) girebilmektedir.

Özellikle 1985 yılından itibaren yabancı dille eğitim-öğretim yapan program sayısında önemli artışlar gerçekleştirmiştir. Nitekim Şekil I'de görüldüğü gibi, 1980 yılına kadar, Boğaziçi ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri dışındaki üniversitelerimizde eğitim-öğretimini yabancı dille sürdüren program bulunmamaktadır. Oysa 1985-93 döneminde yabancı dille eğitim-öğretim yapan program sayısı %511'lik artışla, 9'dan 46'ya yükselmiştir. Derslerinin 1/3'ünü yabancı dilde yapan program sayısında da %305'lik bir artış gerçekleşmiş ve bu sayı dönem başında 21 iken dönem sonunda 64'e ulaşmıştır. (Bkz ek 1,2,3)

Tablo 1. Aynı Üniversitelerin Aynı Fakültelerinde Bulunan Aynı Adlı İki Programdan İngilizce Okutulan ile Türkçe Okutulan Arasındaki Minimum Giriş Puanı Farkları

Yıl	Program Adı (İngilizce)	Puan Türü	Minimum Giriş Puanı	Program Adı (Türkçe)	Puan Türü	Minimum Giriş Puanı	Fark
1	Hacettepe Ü. Tıp F. Tıp (İng)	(F)	563.447	Hacettepe Ü. Tıp F. Tıp*	(F)	545.820	17.627
9	İstanbul Ü. İktisat F. İktisat (İng)	(TM)	477.074	İstanbul Ü. İktisat F. İktisat	(TM)	446.649	30.425
9	İstanbul Ü. İşletme F. İşletme (İng)	(TM)	495.023	İstanbul Ü. İşletme F. İşletme	(TM)	460.831	34.192
1	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme (İng)	(TM)	504.993	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme	(TM)	443.045	61.948
	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme (İng)	(TM)	512.682	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme	(TM)	454.117	58.565
1	Hacettepe Ü. Tıp F. Tıp (İng)	(F)	565.695	Hacettepe Ü. Tıp F. Tıp*	(F)	548.350	17.345
9	İstanbul Ü. İktisat F. İktisat (İng)	(TM)	486.003	İstanbul Ü. İktisat F. İktisat	(TM)	454.334	31.669
9	İstanbul Ü. İşletme F. İşletme (İng)	(TM)	502.927	İstanbul Ü. İşletme F. İşletme	(TM)	468.263	34.664
2	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İktisat (İng)	(TM)	512.761	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İktisat	(TM)	450.406	62.355
	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme (İng)	(TM)	519.790	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme	(TM)	461.184	58.606
1	Hacettepe Ü. Tıp F. Tıp (İng)	(F)	572.673	Hacettepe Ü. Tıp F. Tıp*	(F)	558.471	14.202
9	İstanbul Ü. İktisat F. İktisat (İng)	(TM)	494.369	İstanbul Ü. İktisat F. İktisat	(TM)	461.201	33.168
9	İstanbul Ü. İşletme F. İşletme (İng)	(TM)	511.771	İstanbul Ü. İşletme F. İşletme	(TM)	476005	35.766
3	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İktisat (İng)	(TM)	522.943	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İktisat	(TM)	457.594	65.349
	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme (İng)	(TM)	530.349	Marmara Ü. İ.İ.B.F. İşletme	(TM)	470.328	60.021

* Bu programda kredilerin en az 1/3'ünü İngilizce okutulan derslerden almak zorunludur.

Şekil 1

Yıllara Göre, Üniversitemizde Yabancı Dille Eğitim-Öğretim Yapan Program Sayıları
(Boğaziçi, Orta Doğu Teknik ve Vakıf Üniversiteleri dahil edilmemiştir.)

Esasen arzda gerçekleşen bu artışa karşılık talepte de yükselişlerin gerçekleştiğini ortaya koyan verilere sahip bulunmaktayız. Tablo I'de yer alan veriler incelendiğinde açıkça görülmektedir ki, aynı üniversitenin aynı adlı iki programından İngilizce okutulan ile Türkçe okutulan arasındaki giriş puanı farkları, İngilizce olan lehine gelişme kaydetmektedir. Yabancı dille eğitim-öğretim yapan programlara olan talepteki bu büyük artışın gerisinde şu etkenler sıralanmaktadır:³

a) Yabancı dilde çok güzel yazılmış ders kitapları vardır. En son gelişmeleri de düzenli ve nitelikli olarak çıkarılan bilimsel dergilerden izlemek mümkün olmaktadır.

b) Yabancı dilde yerleşmiş kavram adları ve terimler bulunmaktadır. Öğretim elemanı, eğitim-öğretim sırasında bunları Türkçeye çevirme zorluğundan kurtulmaktadır.

c) Yabancı dille yapılan eğitim-öğretimde yabancı dil daha iyi öğrenilmektedir.

d) Yabancı dille eğitim-öğretim yapan programları daha yüksek puanlı öğrenciler tercih etmektedir.

e) Yabancı dille eğitim-öğretim yapan programlardan mezun olan öğrenciler daha kolay iş bulabilmektedirler.

f) Yabancı dille eğitim-öğretim yapan programlarda uluslararası bilimsel ilişkiler daha kolay kurulabilmektedir.

II. SOSYAL TALEBİ DOĞRU ALGILAMAK

Üniversitemizde yabancı dille eğitim öğretime yönelme eğilimindeki artış daha çok "Sosyal talebin" bu doğrultuda geliştiği gerekçesine dayanılarak açıklandığı bilinmektedir. Ne var ki, sosyal talebin kapsamı içinde yer alan öğrenciler, ebeveynleri ve işverenlerin gerçek taleplerinin yabancı dille eğitim mi, yabancı dil öğretimi mi olduğu konusunda kesin bir teşhise varılamamaktadır. Bu konudaki belirsizlik Prof. Güvenç'in (1985 s: 126) "Toplumumuzun eğitim bilincinin "yabancı dille eğitim" ile "yabancı dil öğretimi" arasındaki farkı henüz yeterince kavrayıp ayıramadığı" noktasındaki görüşüyle de desteklenmektedir.

Üniversitemiz, ÖSYM Başkanlığı, YÖK, ya da Milli Eğitim Bakanlığı gibi kuruluşlarının da bu alanda sosyal talebin analizine olanak verecek bilimsel araştırmaları bulunmamaktadır. Böyle bir boşluğu doldurabilecek çapta olmamakla birlikte, 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü son sınıf öğrencilerinin iktisatta öğretim dili konusunda gerçekleştirdikleri amatör bir araştırma bulunmaktadır. Anılan grup ODTÜ, Bilkent, Gazi Ü, İ.İ.B.F. ve A.Ü. S.B.F.'de öğrenci ve öğretim üyelerine soru kağıdı uygulamışlar ve "Yabancı Dil mi? "Yabancı Dilde mi? biçiminde özetlenebilecek sorularla eğilimlerini saptamışlardır. Ayrıca bu öğrenciler kamu ve özel kesimde işveren konumundaki 27 kişiye anket uygulamışlar ve işveren olarak iktisat mezunu bir kişiyi işe alırken kişinin yabancı dil bilgi, düzeyine mi, yoksa mezun olduğu okuldaki öğretim diline mi bakıldığını sormuşlardır. Anılan grubun araştırmasında elde ettikleri bulgular şöyle özetlenebilir:

³Anılan ÖSYM Raporu s: 5.

-Öğretim dilinin Türkçe olması başarıyı olumlu biçimde etkilemektedir. Bu kanıyı öğrenciler de, öğretim elemanları da paylaşmaktadırlar.

-İşverenlere göre, işe alınırken mezun olunan okuldan çok, yabancı dil bilgi düzeyi önemli olmaktadır.

Esasen Yükseköğretim Kurulunca 1993 yılı sonunda oluşturulan bir komisyonun raporu da "Toplumun yabancı dil talebinden, yabancı dille eğitim-öğretim anlamı çıkarılmamalıdır. Toplumun beklentisi iyi derecede yabancı dil bilen nitelikli meslek adamıdır", görüşüne yer vermiştir. Söz konusu rapor, saydığı pek çok gerekçe ile yabancı dille eğitim-öğretime geçişi denetim altına almaya önermiştir.⁴

III- YABANCI DİLLE ÖĞRETİM VE KALİTE

Öğretim teknolojisi veri iken, kaliteli eğitim-öğretim arzının oluşumunda öğretim dilinin belirleyicilik gücü ölçülememişse de öğretim dilinin, bir iletişim aracı olarak etkililiğinin (effectiveness) ve etkinliğinin (efficiency) ölçümü konusunda Doç. Dr. Suna Tevruz'un bilimsel çabası olmuştur.

1989 Yılında Doç. Dr. Suna Tevruz tarafından yapılan ve Marmara Üniversitesi İşletme Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezince yayınlanan "Eğitim: Yabancı Dil mi? Yabancı Dilde mi?" başlığını taşıyan çalışma, bu alanda edinebildiğim tek bilimsel araştırma olmuştur. Bu araştırma Marmara Üniversitesi birinci ve ikinci sınıf İngilizce İşletme Bölümünde okuyan 43 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Çalışmada ders konusu olabilecek bazı kavramlar içeren bir metin kullanılarak, bu kavramların öğrencilerin yaşantılarına girmiş olan bazı durumlara uygulanması istenmiştir. Ayrıca, yine bir ders konusu içinde kullanılabilir bir dizi kelime listesi hazırlanarak bunların çağrışımları istenmiştir. Söz konusu metin ve listeler hem Türkçe hem de İngilizce olarak geliştirilmiş, verilen cevaplar arasında olup olmadığı araştırılmıştır. Metin ve kelime listeleriyle ilgi olarak dört grup oluşturulmuştur. Bu gruplar şöyledir:

-İngilizce metin - İngilizce cevap (II)

-İngilizce metin - Türkçe cevap (IT)

-Türkçe metin - İngilizce cevap (TI)

-Türkçe metin - Türkçe cevap (TT)

Dört ayrı durumu içeren metin ve listeler bir ders saati içinde öğrencilere rastgele dağıtılmış ve cevapların sonrasında deneklerin kullandığı süre de kağıtlarına kaydedilmiştir. Deneklerden alınan cevaplar da dört açıdan incelenmiştir.

-Metindeki iki kavramla ilgi olarak günlük hayattan örnek sayısı.

⁴22.12.1993 tarihli Rapor Prof. Dr. Uğur Büget, Prof. Dr. Selçuk Cingi, Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu ve Prof. Dr. Sabri Koç tarafından düzenlenmiştir.

-Listedeki kelimelerden çıkarılan çağrışım sayısı.

-Kavramları anlama derecesi.

-Cevap süresi.

Anılan araştırmanın bulgusu beklendiği gibi, örnek sayısı, çağrışım sayısı ve anlama derecesi itibariyle en yüksek ortalama değerin (TT) gurubunda yer aldığını ortaya koymuştur. Ayrıca (TT) gurubunda ortalama cevaplama süresi de en düşük çıkmıştır. (Sözkonusu çalışma ve bulgularıyla ilgili ayrıntılı bilgi edinmek isteyen meraklı okuyuculara araştırma metninin tamamını incelemeleri önerilir.)

Yabancı dilde eğitim nedeniyle iletişimde istenilen etkinlik düzeyi tutturulamıyorsa, bunun doğal sonucu olarak eğitimle sağlanması hedeflenen "katma değer" düzeyinin de düşmesi beklenir. Esasen bu sonuç, bir yabancı dilin öğretim dili olarak kabul edilmesiyle o dilin eğitiminin garanti edileceği beklentisinin boşa çıkabildiğini düşündürmektedir. Böylece yabancı dilde eğitimi savunanların "bir taşla iki kuş" vurma özleniminin, "yarım dil" "yarım bilim" ile yetinmeye dönüşmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Öğretim dili olarak anadil yerine bir yabancı dilin kullanılması çok doğal olarak bir takım sorunlara yol açabilmektedir. Genellikle yükseköğretimde yabancı dilde öğretim kararı alınırken, bunun doğuracağı muhtemel sorunlar da düşünülmemektedir. Ancak sosyal talebin bu yönde olduğu gerekçesiyle ve bu sorunların zamanla üstesinden gelinebileceği düşüncesiyle alınan kararlara sadık kalınmaktadır. Bu konuda oldukça büyük bir iyimserlik egemendir. Yabancı dilde öğretimin sağlayacağı yararların, maliyetlerinin üzerinde olacağı görüşü, esasen önyargularla beslenmiş bir iyimserliğin kaynağını oluşturmaktadır. Gerçekten bu konuda karar alan kurumların hiçbirinde bilimsel bir araştırmaya başvurma gereğinin duyulmamış olması da şaşırtıcıdır. Yabancı dilde öğretim kararı alma öncesinde olduğu gibi, uygulama süresince de sonuçları ve sorunları objektif, bilimsel araştırma yöntemleri ile ortaya çıkarma girişiminde bulunulmamaktadır. Bu yargıya, öğretim üyesi olarak görevli bulunduğum Fakültenin yabancı dilde öğretime geçme kararını almadan önce benden istenen bir raporun hazırlanması sırasında vardığımı belirtmek isterim.

İletişim etkinliğinde yaşanan problem dışında saptayabildiğim temel sorunlar şu başlıklar altında toplanabilir:

1-Araç-Amaç karmaşası: Öğretim dili konusu bir araç iken, adeta amaç konumuna getirilmekte ve bilim dalındaki yetkinlik, yabancı dili araç olarak kullanılabilme becerisine bağlanmaktadır. Yabancı dil bilgi düzeyi yüksek olan öğretim elemanları ve öğrencilerin, bilim dalındaki yetkinliklerinin üzerinde bir ranta sahip olmaları sözkonusu olabilmektedir.

2-Ulusal Dilde Gerilme: Öğretim dilinin yabancı dil olarak seçilmesiyle ulusal dilin bilim dili olarak gelişmesi önemli ölçüde etkilenmekte ve hatta engellenmektedir. Ulusal dilde bilim dilini oluşturma ve geliştirmiş görevini yerine getirmek dilbilimcilerle, ilgili bilim dallarındaki çalışanların sorumluluğundadır. Unutulmamalıdır ki bilim ve sanat diline sahip olunmadan, ulusal dilin zenginleşmesi söz konusu olamaz.

3-Ölçme - Değerlendirme: Yabancı dilin öğretim dili olmasıyla iletişimde etkinlik sağlanamamakta ve bu nedenle de, örneğin sınavlarda çoktan seçmeli test uygulamaları genellikle tercih edilmektedir. Özellikle iktisat öğretiminde kişinin analitik düşünme becerisini ölçme aracı olarak metin türü cevaplamalardan yararlanılamaması önemli bir değerlendirme eksiği olarak düşünülmelidir. (Prof. Önder, Prof. Köymen ve diğerlerinin gözlemleri bu konuda benzerlik göstermektedir.)

4-Kantitatif Yaklaşımların Tercih: İletişim etkinliğiyle ilgili olarak, derslerde daha çok kantitatif yaklaşımların benimsenmesi söz konusu olmaktadır. Matematiksel ve geometrik gösterimlerin yoğun dil kullanımı gerektiren kantitatif yaklaşımlara tercih edilmesi, kolay anlaşılabilir bir husustur. Ancak bunun da iktisat öğretiminde, Prof. Önder'in ifadesiyle "iktisadi alet yoğun hale kaydırarak, çok mekanikleştirebileceğinden ve metodolojik bir tehlike" yaratmasından korkulur.

5-Düşük Verimlilik ve Yüksek Maliyet: Bilindiği gibi, yabancı dilde öğretim yapan yükseköğretim kurumları, yeterli yabancı dil bilgisine sahip olmayan öğrencilere bir yıllık hazırlık programları uygulamaktadır. Yabancı dil bilgisi yeterli kabul edilenler ise genellikle, yabancı dille eğitim yapan orta öğretim kurumlarından mezun öğrencilerdir. Hazırlık programları ne kadar verimli bir biçimde uygulanırsa uygulansın, genellikle sosyal bilimler öğrencileri için yeterli olmamakta ve bu nedenle de aynı sınıfa paylaşılan hazırlıktan gelen öğrencilerle, yabancı dilden muafiyet sınavını kazanarak doğrudan gelenler arasında önemli bir fark oluşmaktadır. Bu şekilde oluşan ikili yapının öğretim süresince devam ettiği belirtilmektedir.(Prof. Önder ve Prof. Köymen'in gözlemleri) Söz konusu ikili yapı nedeniyle, öğretim elemanlarının gruplardan biriyle bütünleşmeye gitmesi diğerinin dışlanmasına yol açmakta ve iletişim etkinliğinin azalmasına neden olmaktadır.

Yabancı dilde öğretim kararı alan yükseköğretim kurumlarının öğretimlerini (hazırlık dahil) nisbeten etkin olarak ancak küçük sınıflarda yürütülebilecekleri bilinmektedir. Böylece öğrencilere derslere devam, tartışmalara katılma, not tutabilme ve soru sorabilme olanakları; tanınabilmektedir. Öğrencilerin pasif konumdan kurtulmalarını ve iletişim etkinliğini artırma olanağını veren bu uygulamaların yüksek maliyetli girişimler olduğunda şüphe yoktur. Ne var ki her zaman bu olanaklar da sağlanamamakta ve öngörülen yararlar elde edilememektedir. Örneğin İstanbul Üniversitesi İngilizce İktisat Bölümü kurulduğu yılda 17 öğrenci ile öğretime başlamışken, şimdi öğrenci sayısını 260'a yükseltmiş ve Prof. Önder'in ifadesiyle "Türkçe İktisat Bölümündeki olumsuz koşullara" sahip olmuştur.

Yabancı dilde öğretim kaliteli fakat pahalı sayılabilecek kaynaklarla yürütülebilmektedir. Zengin bir kütüphanenin kurulması ve öğrenciler için yayın satış ya da kiralama servisi verebilecek birimlerin oluşturulması gerektiği açıktır. Ancak yabancı dil sorununu aşamamış öğretim elemanları ve öğrencilerin, bu olanaklar yaratılabilir bile, bundan gerektiği ölçüde yararlanamadıkları (yararlanamayacakları) anlaşılmaktadır. Görüştüğüm öğretim elemanları, öğrencilerin Türkçe kaynak talep ettiklerini, ders sonunda konunun Türkçe özetlenmesini istediklerini aktardılar. Yabancı dilde yazılmış tek kaynağın (kitap, dergi, teksir) dahi öğrenciler tarafından gereği gibi kavranmadığı, bir çok durumda kalıp halinde ezberleme yoluna başvurulduğu bildirilmiştir. Sonuç olarak

iletişimde etkinliğin sağlanamamış olması nedeniyle yüksek maliyetli girişimlerden beklenen verim elde edilememiştir.

IV- RASYONEL ÇÖZÜM : TAMAMLAYICI İKİ DİLDE EĞİTİM MODELİ (TİDEM)

Rasyonel çözüm olarak önerdiğim Tamamlayıcı İki Dilde Eğitim Modeli'ni (TİDEM) iktisatta para teorisiyle ilgili iki yasadan yararlanarak analogi yoluyla açıklamak istiyorum. Bilindiği gibi Bimetalizm de (çift metal sisteminde) ülke parası iki ayrı maden cinsinde tanımlanır ve bu iki madenden yapılmış paralar eş-anlı olarak dolaşıma sürülür. İki madenin kendi aralarındaki değişim oranı (resmi parite) ile piyasada oluşan nisbi fiyatları arasında fark oluştuğunda (örneğin dolaşımda altın ve gümüş paralardan, gümüşün bollaşması sonucunda gümüşün maden değeri üzerinde yazılı değerinin altına indiğinde) değer yitiren para, herkesin elden çıkardığı yani dolaşıma sürdüğü para, nisbi olarak değerlendirilen para da herkesin elinde tuttuğu (sakladığı) yani dolaşımdan çektiği para durumuna geldiğinden, Gresham bu durumu açıklamak üzere "Kötü para iyi parayı dolaşımdan kovar." diye formüle edilen yasayı koymuştur. Öte yandan günümüzde değer yitiren ulusal paralar yerine güçlü ekonomilerin paralarının kullanımının yaygınlaşması da Greham yasasının tersine iyi para kötü parayı dolaşımdan kovar" yasasını (Thiers) oluşturmuştur. Örneğin "dolarizasyon" olarak tanımlanan durum bu yasanın işlerliğinin bir sonucudur. Nasıl ki para bir devletin hükümlerlik haklarının sembolü ve ekonomik gücünün göstergesi ise, ulusal dil de, ulusal birliğin en temel gereği ve bilim ve kültürü besleyen can damarıdır.

Bu düşünceler çerçevesinde "Tamamlayıcı İki Dille Eğitim Modeli"nin (TİDEM) temel varsayımları şunlardır:

- Diller iletişim aracıdır.
- Bilimde iki dile ihtiyaç vardır.

(Birincisi ulusal dil, ikincisi de bilim ve teknolojinin üretiminde en önde yer alan ülkenin dili)

-Bu iki dil birbirleri yerine ikame edilmek üzere değil, tamamlayıcı olarak kullanılır. Diller arasındaki işbölümü iletişim etkinliğini ve bilim öğrenme, öğretme ve üretme gücünü artırır.

Bu modelde amaç fonksiyonu, katma değer (çıkıtı - girdi ya da mezun - öğrenci) maksimizasyonu olarak tanımlanmaktadır. Modeldeki başlıca sınırlama, eğitim çıktısı demek olan mezunların çağdaş standartlarda, uluslararası rekabet gücüne sahipliği belirleyen kalitenin altına düşmemektir.

Model'de, iletişim etkinliğindeki mukayeseli üstünlüğü nedeniyle öğretim dili, ulusal dil olarak kabul edilmektedir. Yabancı dil ise bilim ve teknolojinin transferindeki mukayeseli üstünlüğü nedeniyle "kaynak dili" olarak kullanım yerine sahiptir.

Bu modelin, belirlenen kısıtlar altında amaç fonksiyonunu gerçekleştirebilmesi ve işlerliğinin süreklilik kazanabilmesi için şu koşulların öncelikle yerine getirilmesi zorunludur:

1.Öğrenci ve öğretim elemanlarının modelin tutarlılığı ve geçerliliği konusunda bilinçlendirilmeleri,

2.İki dile tam hakim öğretim elemanlarının görevlendirilmeleri

3.Yabancı dil hazırlık programı ve sonrasında, bu birimlerle ilgili bilim dalının sürekli işbirliği ve eşgüdümü

4.Hazırlık sonrasındaki dil eğitimi için, lisansını ilgili bilim dalında almış ve dil eğitiminde uzmanlaşmış öğretim elemanlarının istihdamı,

5.Bilimdeki en son gelişmeleri izleme zorunluluğunu getiren ödev ve sair faaliyetleri artırma,

6.Kitleesel eğitim yerine küçük sınıflarda elit eğitim düzenini kurma,

7.Gelişmiş kütüphane ve internet gibi bilgiye hızla erişim sistemlerini kurma,

8.Öğrenci başarısının (performansının) değerlendirilmesinde uluslararası ölçütlerin kullanımını ödünsüz sürdürme,

9.Öğrenciye dilde ve bilimde sürekli danışmanlık hizmetinin sunulması,

10.TKY çerçevesinde tüm uygulama sonuçları izlenmeli ve değerlendirilerek, ilgili tüm tarafların (öğrenci, öğretim elemanı, yönetim, işveren v.b) katkılarıyla değişime açık yaklaşım benimsenmeli.

TİDEM'in öğretim dilinin Türkçe ya da İngilizce olarak benimsenen tek dilli modellerde çeşitli açılardan karşılaştırmalı durumu a priori olarak aşağıdaki tablo'II de gösterilmektedir.

TABLO II
Tek Dilli Modeller Tanımlayıcı İki Dilde Eğitim Modeli (TİDEM)

Öğretim Dili :	Türkçe	İngilizce	Türkçe
Kaynak Dili :	Türkçe	İngilizce	İngilizce
İletişim Etkinliği	Çok	Az	Çok
Kaynak Zenginliği	Az	Orta	Çok
Yaratılan katma değer	Orta	Az	Çok
İşletim güçlüğü ve maliyet	Az	Orta	Çok

Tablo II de görüldüğü gibi TİDEM, işletim güçlüğü ve maliyet dışındaki tüm faktörler açısından tek dilli modellere karşı üstünlük taşımaktadır. Bu, bilimde rekabet gücü en yüksek olan model olarak kabul edilebilir. Tek dilli modeller Gresham ve Thiers yasalarında olduğu gibi, güçlü ya da güçsüz dillerden birinin egemenliğiyle sonuçlanan ve gerçekten bilim öğrenme, öğretme ve üretime için gerekli olan iki dilden birinin feda edilmesini öngörmektedir. Bu da yükseköğretim kurumlarının bilim öğrenme, öğretme ve üretime gücünü önemli derecede kısıtlamaktadır. Başkent Üniversitesi İ.İ.B.F tüm bölümlerinde TİDEM yaklaşımı benimsenmiş ve uygulanmaktadır.

IV - SONUÇ

Küreselleşme olgusu, rekabetçi bir dünya ile bütünleşme zorunluluğu doğurmuştur. Dünya ile bütünleşme ancak her kurumuyla rasyonelleşen ülkenin başarıyla yürütebileceği ve kazançlı çıkabileceği bir süreçtir. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumları da rasyonelleşmek ve dünya ile bütünleşmek durumundadır. Bilim ve teknoloji üreten güçlü ekonomilerin dillerinin istilasına karşı korunma, bunlardan kaçarak ve içe kapanarak değil, ulusal dili de geliştirerek rasyonel bir dışa açılma ile sağlanabilir. İngilizcenin dünya üzerinde artan egemen konumuna karşı gelişen Frankofoni girişimi, içe kapanıklığı amaçlamamaktadır. Bu bakımdan ulusal dili koruma adına dış dünyaya karşı içe kapanma da, yabancı dil istilasına teslim olma da rasyonel kabul edilecek bir tutum olamaz.

Dışa dönük ekonomik büyüme modelinin benimsenmesi ve küreselleşme olgusu, dünya standartlarında kaliteli üretimi zorunlu kılan bir rekabet düzenini öngörmektedir. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumları da ulusal sınırlardan bağımsız bir üretim etkinliğini sağlamak zorundadırlar. Bunun için de mezunlarına dünya ile rekabet edebilir bir beceri kazandırmak gerekmektedir. Çağı yakalamak ve çağı yaratmak Üniversitelerin bilimi öğrenme, öğretme ve üretime aşamalarındaki etkinlikleriyle doğrudan ilgilidir. Bu nedenle TKY çerçevesinde üniversitelerin rasyonelleşme doğrultusunda yeniden yapılanması ve katma değer yaratım gücünü artırması gerekmektedir. TİDEM bu konuda önemli bir örnek olabilir.

Türk Yükseköğretim Kurumları öğretim dili konusunda yaşadıkları kargaşadan bir an önce kurtarılmalıdır. Tek dilli modellerin dünya gerçekleriyle bağdaşmadığı ve geçerliliklerini yitirdikleri kabul edilmeli ve özgün modeller üretilerek dış rekabete açılmak amaçlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki, Üniversitelerin rasyonelleşmesi ancak her türlü işlem, eylem ve kararlarında bilimselleşmeleriyle gerçekleşebilecektir. Bu açıdan TKY yaklaşımı önemli bir rehber olabilir.

KAYNAKÇA

- Bayraktaroğlu Sinan, "Yabancı Dil mi?, Yabancı Dille mi?" Milliyet Gazetesi, 27 Mart 1997
- Cingi Selçuk, "İktisatta Öğretim Dili Tartışmaları" SBF Dergisi, Haziran-Aralık 1992 s: 95-104
- Erdoğan Sevil, "Tek Dil Egemenliği Tehlikesine Karşı Koyulmalı" Radikal Gazetesi, 25 Mart 1997
- Güvenç Bozkurt, "Kültür Konusu ve Sorunlarımız", İstanbul Remzi Kitabevi, 1985
- Ökten Niyazi, "Yabancı Dilde Eğitim ve Frankofoni" Radikal Gazetesi, 19 Mart 1997
- Sürmen Şükrü, "Yabancı Dille Eğitim Krizi ve Sahte İtibar Yarışı" Radikal Gazetesi, 19 Mart 1997
- Sartosun Nadiye, "Bilim Dili ve Türkçe", İTÜ Dergisi İstanbul Teknik Üniversitesi yayın organı 1991-2
- Soysal Mümtaz, "Türkçesiz Gençlik" Milliyet, 22 Ekim 1988
- Tevruz Suna, Eğitim: Yabancı Dil mi? Yabancı Dilde mi? Marmara Üniversitesi İşletme Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No. 1989/001.
- Turan Serafettin, Atatürk ve Ulusal Dil, Türk Dil Kurumu yayını, 1981.
- ÖSYM Başkanlık Raporu (9 Kasım 1993)
- YÖK Komisyon Raporu (22. 12.1993).

Yabancı Dilde Eğitim Öğretim Yapılan Programlar

1975	1980	1985	1990	1993
Boğaziçi Ü. (6 prog. İng.) ODTÜ (21 prog. İng.) Top. 27	Boğaziçi Ü. (12 prog. İng.) ODTÜ (29 prog. İng.) Top. 27	Boğaziçi Ü. (26 prog. İng.) HÜ. Eğt. F. Biyo. Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Fiz. Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Kim. Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Mat. Öğr. (Alm) HÜ. Tıp F. (İng) Mar. Ü. Tıp F. (İng) Mar. Ü. Tıp F. (İng) Mar. Ü. İİBF İktisat (İng) Mar. Ü. İİBF İşletme (İng) Mar. Ü. İİBF Ulus. İliş. (İng) ODTÜ (39 prog. İng) Top: 74 (9)**	Bilkent Ü. (14 prog. İng) Boğaziçi Ü. (26 prog. İng) D. Eryiğ Ü. İİBF İşletme (İng) G. Antep Ü. Müh. F. (5 prog. İng) HÜ. Eğt. F. Biyoloji Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Fizik Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Kimya Öğr. (Alm) HÜ. Tıp F. (İng) İst. Ü. Cerrahpaşa Tıp F. (İng) İst. Ü. İktisat Fak. İktisat (İng) İst. Ü. Müh. F. Elektro. Müh. (İng) İst. Ü. İşletme F. İşletme (İng) Mar. Ü. İİBF Kamu Yon. (Fra) Mar. Ü. Tıp F. (İng) Mar. Ü. Diş Hek. F. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Biyo. Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Fizik Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Kim. Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Mat. Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Elek. ve Bil. Öğr. (İng) Mar. Ü. İİBF İktisat (İng) Mar. Ü. İİBF İşletme (İng) Mar. Ü. İİBF Ulus. İliş. (İng) Mar. Ü. Müh. F. (3 prog. İng) ODTÜ (33 prog. İng) Top: 102 (29)**	Bilkent Ü. (18 prog. İng) Boğaziçi Ü. (26 prog. İng) Anadolu Ü. İletişim Bil. F. Eğitim İletişim ve Planlama (İng) Anadolu Ü. Müh. Mim. F. Elektrik- Elektronik Müh. (İng) D. Eryiğ Ü. Fen-Ed. F. Mat. (İng) D. Eryiğ Ü. İşletme F. (3 prog. İng) D. Eryiğ Ü. Müh. F. Elek. Elektronik Müh. (İng) D. Eryiğ Ü. Den. İst. Yon. (İng) Ege Ü. Müh. F. Bilg. Müh. (İng) Ege Ü. Müh. F. Kim. Müh. (İng) G. Antep Ü. Müh. F. (5 prog. İng) HÜ. Eğt. F. Biyo. Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Fizik Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Kimya Öğr. (Alm) HÜ. Eğt. F. Mat. Öğr. (Alm) HÜ. İİBF İktisat (İng) HÜ. İİBF İşletme (İng) HÜ. Müh. F. Elek.-Elektronik Müh. (İng) HÜ. Müh. F. Nüç. Enerji M. (İng) HÜ. Tıp F. (İng) İnönü Ü. Tıp F. (İng) İst. Ü. Cerrahpaşa Tıp (İng) İst. Ü. İktisat F. İktisat (İng) İst. Ü. İşletme F. İşletme İst. Ü. Müh. F. Elektronik Müh. (İng) İst. Ü. Müh. F. Elektro. Müh. İÜ (İng) Koç Ü. (15 prog. İng) Mar. Ü. İİBF Enformatik (Alm) Mar. Ü. İİBF İşletme (Alm) Mar. Ü. Kamu Yon. (Fra) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Biyo. Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Fizik Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Kim. Öğr. (İng) Mar. Ü. Ata. Eğt. F. Mat. Öğr. (İng) Mar. Ü. Diş Hekimliği F. (İng) Mar. Ü. İİBF İktisat (İng) Mar. Ü. İİBF İşletme (İng) Mar. Ü. İİBF Uluslararası İliş. (İng) Mar. Ü. Müh. F. (3 prog. İng) Mar. Ü. Tek. Eğt. F. Elek. ve Bilg. Öğr. (İng) Mar. Ü. Tıp F. (İng) ODTÜ (36 prog. İng) Top: 141 (46)**

* Yabancı dil ve edebiyatları, yabancı dil öğretmenlikleri ve mütercim-tercümanlık programları hariç tutulmuştur.

** Parantez içindeki toplamlar, ODTÜ, Boğaziçi ve Vakıf Üniversiteleri dışındaki üniversitelerde yabancı dille eğitim-öğretim yapılan program sayılarını göstermektedir.

EK 2

**Diploma İçin Gerekli Ders Kredilerinin En Az 1/3'ünün
Yabancı Dilde (İngilizce Verilen Derslerden
Alınması Zorunlu Olanlar**

1975	1980	1985	1990	1993
Yok	Yok	Çukurova Ü. İİBF (3 prog)	Çukurova Ü. Mersin MYO Tur. ve Otel	Anadolu Ü. Sivil Hav. YO (5 prog)
		Ege Ü. Müh. F. Bİg. Bİl. Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Fizik	Atatürk Ü. Erz. MYO Tur. ve Otel.
		Ege Ü. Müh. F. Gıda Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Kimya	Atatürk Ü. Erz. MYO Tur. ve Otel. 10
		Ege Ü. Müh. F. Kimya Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Matematik	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Fizik
		Erciyes Ü. Tıp F.	Çukurova Ü. İİBF (3 prog)	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Fizik 10
		Erciyes Ü. İİBF İşletme	Çukurova Ü. Müh.-Mim. F. İnş. Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Kimya
		HÜ Tıp F.	Çukurova Ü. Müh.-Mim. F. Makine Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Kimya 10
		HÜ Müh. F. (10 prog)	Çukurova Ü. Müh. F. Elek-Elektro. Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Matematik
		Yıldız Ü. Müh. F. Bİg. Bİl. Müh.	Ege Ü. Müh. F. Bilgisayar Müh.	Çukurova Ü. Fen-Ed. F. Matematik 10
		Top: 21	Ege Ü. Müh. F. Gıda Müh.	Çukurova Ü. İİBF (4 prog)
			Ege Ü. Müh. F. Fizik Müh.	Çukurova Ü. M.F. Elek-Elektro. Müh.
			Erciyes Ü. Tıp F.	Çukurova Ü. M.F. Endüstri Müh.
			Erciyes Ü. İİBF İktisat	Çukurova Ü. M.F. Endüstri Müh. 10
			Erciyes Ü. İİBF İşletme	Çukurova Ü. M.F. İnşaat Müh.
			HÜ Tıp F.	Çukurova Ü. M.F. İnşaat Müh. 10
			HÜ İİBF İşletme	Çukurova Ü. Müh. F. Makine Müh.
			HÜ Müh. F. (10 prog)	Çukurova Ü. M.F. Makine Müh. 10
			Yıldız Ü. Müh. F. Bİl. Müh.	Çukurova Ü. Müh. F. Mimari Müh.
			Top: 29	Ege Ü. Çeşme MYO (3 prog)
				Ege Ü. Müh. F. Gıda Müh.
				Erciyes Ü. İİBF İktisat
				Erciyes Ü. İİBF İşletme
				Erciyes Ü. İİBF İşletme 10
				Erciyes Ü. Tıp F.
				Gazi Ü. Müh.-Mim. F. (9 prog)
				G.Anap F. İİBF İktisat
				HÜ Ed. F. Arşivcilik
				HÜ Ed. F. Dekülmantasyon ve Enf.
				HÜ Ed. F. Kütüphanecilik
				HÜ Fen F. Kimya
				HÜ Müh. F. Bilgisayar Bilimleri Müh.
				HÜ Müh. F. Fizik Müh.
				HÜ Müh. F. Gıda Müh.
				HÜ Müh. F. Hidrojeoloji Müh.
				HÜ Müh. F. Jeoloji Müh.
				HÜ Müh. F. Kimya Müh.
				HÜ Müh. F. Maden Müh.
				HÜ Tıp F.
				Kocaeli Ü. Fen-Ed. F. (2 prog)
				Kocaeli Ü. Müh. F. Elektrik Müh.
				Kocaeli Ü. Tek. Eğt. F. (2 prog)
				Mar. Ü. Fen-Ed. F. Arşivcilik
				Mersin Ü. Mersin MYO Tur. ve Otel.
				Mersin Ü. Turizm İşl. ve Otelcilik YO
				Yıldız Ü. Elek.-Elektro. F. Bİg. Müh.
				Top: 64

**Üniversitelerde Yabancı Dille Öğretim Yapan Programların
1975, 1980, 1985, 1990 ve 1993 Yıllarındaki Sayıları¹**

Üniversitenin Adı	1975	1980	1985	1985	1985
	1/3 Tümü	1/3 Tümü	1/3 Tümü	1/3 Tümü	1/3 Tümü
Anadolu Üniversitesi					5 2
Atatürk Üniversitesi					2
Çukurova Üniversitesi			3	10	18
Dokuz Eylül Üniversitesi				1	6
Ege Üniversitesi			3	3	4 2
Erciyes Üniversitesi			3	3	4
Gazi Üniversitesi					9
Gaziantep Üniversitesi				5	1 5
Hacettepe Üniversitesi			11 5	12 5	12 9
İnönü Üniversitesi					1
İstanbul Üniversitesi				4	5
Kocaeli Üniversitesi					5
Marmara Üniversitesi			4	14	1 16
Mersin Üniversitesi					2
Yıldız Teknik Üniversitesi			1	1	1
Toplam			21 9	29 29	64 46

* Boğaziçi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Vakıf Üniversiteleri Dahil edilmemiştir.